

Demografiska förändringar

Befolkningsutvecklingen har påverkats strukturellt av pandemin. Under 2020 har folkökningen i Sverige varit den lägsta på många år. Den låga folkökningen beror framför allt på minskad invandring. Migrationen har hindrats till Sverige på grund av restriktioner och resehinder runt om i världen.

Från tidigare kriser vet vi att förloppet kan påverka födelse-talen. Hittills finns dock inga signaler om en annalkande babyboom. Antalet födda i Sverige under 2020 ligger kvar ungefär på samma nivå som 2019.

Enligt Folkhälsomyndigheten hade 9 309 svenskar avlidit till följd av covid-19 fram till och med den 31 december 2020 (en överdödlighet på ungefär 6 000 personer totalt för Sverige). I början av mars 2021 har sammanlagt strax under 13 000 personer avlidit på grund av covid-19.

Ur ett framtidsperspektiv finns utöver virusets direkta effekter osäkerheter kring pandemins indirekta effekter på folkhälsa och mortalitet, exempelvis beroende på uppskjuten vård.

Urbanisering

På grund av omställningen till distansarbete har en massiv förskjutning av ekonomiska aktiviteter skett från innerstäder till ytterområden eller landsbygd. Konsumtion, fritidssysselsättning och underhållning sker numera i hög grad hemifrån eller i nära anslutning till hemmet.

Många arbetsgivare har börjat fundera över var och hur framtidens arbete ska bedrivas. Det finns tendenser till trendbrott. Vissa arbetsgivare har varit öppna med att de avser låta personalstyrkan helt eller delvis arbeta hemifrån även efter pandemin. Andra utreder för närvarande förutsättningarna.

Gleshet ökar i värde på bekostnad av täthet? Konsekvenserna kan bli omvälvande, med omritade ekonomiska geografier och ortshierarkier. Tillgången till arbete inom pendlingsavstånd utgör normalt den enskilt viktigaste källan till variation i bostadspriser. När relationen mellan bostad och arbetsplats blir mindre viktig ges möjligheter till platser vid sidan av de stora stråken. Tendensen samspelar med att många människor uppger att de inte bor på en plats som är deras önskemål. En förändrad åldersstruktur på landsbygden får stora konsekvenser för det lokala behovet av vård och välfärdstjänster.

Digitalisering och teknisk utveckling

Pandemin har snabbspolat den digitala omställningen. Många organisationer vittnar om att de drivit igenom förändringar som under normala omständigheter tar år. Stora kliv har tagits i digitala beteenden och många nya internetanvändare har tillkommit framför allt bland de äldre.

Trenden med automation och obemannade tjänster har förstärkts. Företag/organisationer har lagt större tyngdpunkt på effektiviseringar genom investeringar i ny teknik. Affärsmodeller har blivit digitala i alla led och längder, och allt fler verksamheter har flyttat över till plattformsföretagens domäner. E-hälsa i form av digitala vårdmöten och egenmonitorering har utvecklats kraftfullt.

Bandbredd är på väg att bli den mesta vitala frågan i våra liv och arbetsliv. 5G utbyggnaden är möjliggöraren.

Hållbarhetsfokus

Beräkningar visar att den så kallade Earth Overshoot Day (dagen då människans ekologiska fotavtryck överskrider jordens årliga kapacitet) flyttat fram tre veckor enligt Global Footprint Network. Men pandemin har också inneburit arbetssätt som medfört en kraftig ökning av engångsartiklar/engångsmateriel.

Cirkulär ekonomi har tagit fart i bredare kretsar och många menar att vi nu har ett möjlighetsfönster för grön omställning som också leder till bättre livskvalitet. Och efter att vi nu tvingats ta en paus från allt växer en tanke fram: Behövde vi verkligen allt det där? Pandemin visar också pedagogiskt att vi kan när vi måste – men kanske också bara då?

Ett annat fenomen som lyft är ”hållbarhet som en tjänst”-lösningar som vägleder till klimatsmarta val kombinerat med bekvämlighet. Återbruk och uthyrning letar sig in fler segment – vi är på väg mot ett abonnemangssamhälle. Fler och fler företag ger sig in i second hand, exempelvis IKEA.

Vad händer framöver? Pandemin har förstärkt rörelsen i riktning mot att hållbarhetsaspekter kliver in i kärnan i princip i alla organisationer och det finns få tecken som talar i motsatt riktning. Ett orosmoln kan vara att pandemin leder till att omställningen mot ett mer hållbart samhälle bromsar in, när organisationer behöver prioritera sina resurser hårdare?

3. Trender som påverkar Region Örebro län

Översikt pandemins effekt och osäkerhetsgrad

I årets rapport har valts att frångå den traditionella värderingsmodellen (med färgmarkeringar efter påverkan/tid) som använts tidigare eftersom pandemin medför att väldigt lite av det gamla och invanda kan tas för givet i stunden. Istället tas ett grepp där osäkerheter/säkerheter och pandemins effekter är i fokus.

Tabellen nedan visar, dels pandemins effekt hittills på de trender som tidigare identifierats som påverkande på Region Örebro läns verksamhet, dels osäkerhetsgraden i den framtida utvecklingen över 12 kommande månader. (Se kommande sida för fördjupande förklaringar.)

	Förstärkning/ försvagning under pandemin	Säker/osäker kommande 12 mån
Ökande tempo och komplexitet – den ekonomiska logiken förändras	↑	Osäker
Förändrat sjukdomspanorama	↑	Osäker
Hälsan i centrum	↔	Osäker
Dina och mina data – den nya oljan	↑	Säker
Health tech-språnget	↑	Säker
Life on demand	↑	Säker
Regionalt reducerade ramar	↑	Osäker
Förändrat säkerhetsparadigm – inbromande tillit	↑	Osäker
Arbetsmarknad i snabb transformation	↑	Säker
Ett förändrat medielandskap	↔	Osäker
Jaget och laget – värderingar som ritat om kartan	↑	Osäker
Det postanbitiotiska samhället	↓	Osäker
Ny politisk spelplan	↔	Osäker
Från resa till mobilitet	↑	Säker

Förstärkning/försvagning

Variabeln avser hur pandemin hittills påverkat trenden. Pil uppåt symboliserar förstärkning medan pil nedåt symboliserar försvagning. Pil som pekar åt bägge håll indikerar begränsad påverkan, alternativt att utvecklingen är spretig och går åt olika håll.

Säker/osäker:

Är en bedömning framåt de 12 kommande månaderna. Med **"säker"** avses inte säker i bokstavlig mening (ingen-ting i en framtid är helt säkert) utan att trendens övergripande riktning pekar relativt entydigt åt samma håll, eller annorlunda uttryckt att det finns ett större kollektivt rörelsemönster med många signaler från olika sammanhang åt samma håll. Rörelsen och riktningen är också underbyggd

med att det finns en stabil underliggande drivkraft i form av en megatrend. Exempelvis har Health tech-språnget förstärkts av pandemin med fler digitala vårdbesök, hemmonitorering med mera. Den underliggande drivkraften megatrenden digitalisering har intensifierats och förstärkts under pandemin.

De som värderats som **"osäkra"** är trender som bedöms kunna utvecklas åt olika håll över kommande 12 månader, antingen att förändringen består eller återgår till hur det var innan pandemin, eller viker av i en annan riktning.

För den som önskar ta del av Region Örebro läns bedömning av trenden innan pandemin finns denna som bilaga till rapporten.

Användarmanual – så kan omvärldsrapporten användas i din nämnd/förvaltning

Utgå från de 14 trender som redovisas

A Gör en översiktlig genomgång av rapportens trender

– Vilka av trenderna påverkar den verksamhet ni har ansvar för?

B Arbeta systematiskt igenom var och en av dessa trender

Utforska trenden med ert uppdrag i fokus

- a. Ta del av beskrivningen samt frågeställningar
- b. Finns fler frågeställningar?
- c. Hur stor är trendens påverkan? Pandemins effekt? Är förändringen säker? Finns mer att tillföra?
- d. Landa den bild av trenden som är relevant för er.

C Vägen framåt

- a. Med utgångspunkt i den bild ni landat. Är det bråttom att agera eller räcker det att följa utvecklingen tills vidare?
- b. Om vi behöver agera nu. Hur ser aktiviteter ut – på kort och lång sikt?
- c. Om vi inte behöver agera i dagsläget hur följer vi utvecklingen noggrant? Var behöver vi skärpa uppmärksamheten framöver?

	Förstärkning/ försvagning under pandemin	Säker/osäker kommande 12 mån
Ökande tempo och komplexitet – den ekonomiska logiken förändras	↑	Osäker

Världens ekonomi har både stannat upp och accelererat samtidigt. Initialt skapades en utbudskris när leveranskedjor bröts, men också en avsevärt minskad efterfrågan. På kort tid genererades många tvingande snabba svärföljda beteendeförändringar med ekonomiska återverkningar.

Branscher har drabbats olika hårt, industrin har återhämtat sig medan stora delar av tjänstesektorn (kultur, idrott, evenemang med mera) går på sparlåga. I de senare bran-

scherna finns många ingångsyrken, som är viktiga för de med svagare förankring på arbetsmarknaden. Påverkan på fastighetsbranschen har hittills varit begränsad, men om så bli fallet får vi ett förlopp med djupare återverkningar på ekonomin.

Krisen i de ekonomiska systemen har främst hanterats genom att staten pumpat ut pengar, i en omfattning som saknar historiskt motstycke. Pandemin har blivit ett lackmuspapper på anpassnings- och förändringsförmåga. Organisationer har tagit stora utvecklingskliv i att hantera osäkerheter och navigera i nuet utan fasta referenspunkter. Dualitet har blivit ”det nya svarta” – att vara operativ och innovativ samtidigt.

Investeringsviljan i näringslivet har minskat – osäkerhet är investeringens främste fiende. Farhågor finns kring innovationskraften, dels på grund av ekonomisk undanträngning, dels på grund av att spontana korskopplingar uteblir vid hemarbete. Samtidigt kan nöden också vara nödlösningarnas moder – den svagare ekonomin stimulerar till nya samarbeten/konstellationer?

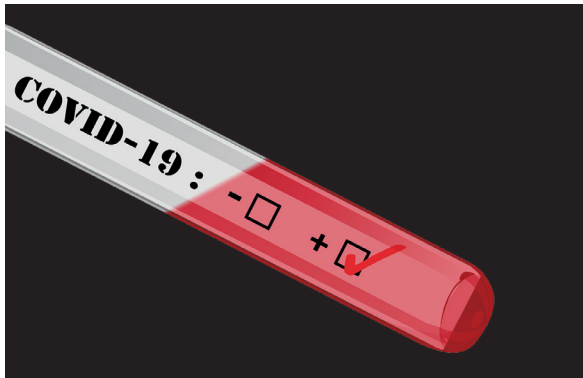
Frågeställningar:

- Krisläge blir det nya normalläget? Försämrade regional ekonomi – svårare att leverera på löfte?
- Statens finansiering av regioner ökar – hur oberoende är vi egentligen?
- Oförutsägbar planering i förhållande till budget och resultatkrav – omställningskapacitet blir mer avgörande?
- Förväntan på statliga räddningspaket, istället för egen omställning?
- Just-in-time ersätts av just-in-case?

Vart kan vi rikta blicken?

- Fastighetspriser
- Börsutveckling
- Konkurs- och varselstatistik
- Statsbidrag

	Förstärkning/ försvagning under pandemin	Säker/osäker kommande 12 mån
Förändrat sjukdomspanorama	↑	Osäker

Covid-19 har slagit hårdast mot äldre och de med underliggande sjukdomar. Högriskfaktorer har också visat sig vara utländsk bakgrund, låg inkomst, samt låg utbildning. Ur ett kortare framtidsperspektiv finns osäkerheter kring mutationer, nya varianter och i vilken utsträckning vacciner ger skydd, men också kring virusets säsongsvariation.

De långsiktiga hälsoeffekterna av viruset och dess följd effekter är svårbedömda. Farhågor finns kring en ökande psykisk

ohälsa. Från tidigare kriser vet vi att oro, ovisshet och osäkerhet ofta leder till posttrauma. Det finns indikationer på att ensamhushåll och unga drabbas hårdare, liksom de som har en tidigare historia av psykisk ohälsa. Forskare har introducerat begreppet "social svält" för att beskriva det som nu många utsätts för. Det som tidigare var ett riskbruk halkar lättare över i ett svårare beroende.

Oron för att bli smittad eller att själv smitta andra har medfört att antalet som sökt vård eller undersökt sig för andra sjukdomar minskat. En vårdskuld har snabbt byggts upp på kort tid. Ingen vet dock hur stor skulden är – en osäkerhetsfaktor är bland annat i vilken grad de som inte sökt vård kommer behöva utökade insatser. Det är troligtvis först långt senare som vi ser de långsiktiga effekterna av detta fullt ut. Ett möjligt scenario är en framtid som kräver ett uppskruvat arbetstempo med patienter med stora behov.

Förekomsten av infektioner, säsongsinfluensa med mera har minskat genom ökad fysisk distansering och förbättrade hygienrutiner. Positiva hälsoeffekter kan också komma utav minskad stress i vardagen.

Frågeställningar:

- Vårdskuldens långsiktiga effekter för patienter och personal?
- I vilken utsträckning ger vacciner skydd och hur länge?
- Undanträngning av förebyggande arbete, liksom forskning och innovation?
- Ett sjukdomspanorama med mer psykisk ohälsa?

Vart kan vi rikta blicken?

- Israels vaccinationsprogram
- Folkhälsomyndigheten
- Statistik psykisk ohälsa
- Spel- och Systembolagsstatistik
- Förskrivning och försäljning av antidepressiva läkemedel

	Förstärkning/ försvagning under pandemin	Säker/osäker kommande 12 mån
Hälsan i centrum	↔	Osäker

Genom pandemin riktas mer av hälsofokus mot immunitet, säkerhet och återhämtning från sjukdom. Pandemin har framför allt ökat medvetenheten om hygienens betydelse och medfört att vi undviker onödiga smittorisker. Det är inte längre socialt acceptabelt att gå till arbetet med en förkylning, och möjligtvis står vi inför en bestående brytpunkt avseende sjuknärvaron? Markanta ökningar av såväl vabbande som sjukskrivningar kan noteras under pandemin.

Vi är i en hälsotrend där att vara välmående och vältränad har blivit en livsstil och viktig del av identiteten, men en närmare granskning visar en tudelad och hälsopolariserande bild. Något förenklat kan sägs att ungefär hälften av befolkningen lever mer hälsosamt i pandemins kölvatten och den andra hälften mindre hälsosamt. Mycket vardagsmotion har försvunnit och många har tappat inarbetade rörelserutiner. Detta riskerar att skapa ett framtida hälsoproblem för samhället om människor inte hittar tillbaka till gamla rörelserutiner. Oro finns framför allt kring restriktioners effekt på barn och ungdomars livsvillkor och att hälsans bestämningsfaktorer i grunden förändras.

De olika restriktioner som införts har lett till en ökad uppmärksamhet kring att välbefinnande inte bara handlar om det fysiska utan att även det psykiska spelar en stor roll. Vikten av utomhusmiljöer och utomhusaktiviteter har kommit i ljuset, med ”walk-and-talkmöten” och balkong-gympa som exempel.

Frågeställningar:

- Vilka av hälsans bestämningsfaktorer förändras? (Levnadsvanor, fysisk aktivitet, beroenden med mera?)
- Hygienlyftet består?
- Slutet för sjuknärvaron?
- Ökade skillnader i levnadsvanor mellan grupper leder till ytterligare ojämlikhet i hälsa och tandhälsa?

Vart kan vi rikta blicken?

- Statistik sjukfrånvaro
- Aktivitetsstöd (Lok)
- Statistik vabb
- Folkhälsomyndigheten
- Socialstyrelsen

Dina och mina data – den nya oljan	Förstärkning/ försvagning under pandemin ↑	Säker/osäker kommande 12 mån Säker
------------------------------------	---	--

Digitaliseringsprånget accelererar volymen data exponentiellt. När allt fler och mer kopplas upp och kopplas samman genereras mer data än någonsin. Nya sätt att använda existerande teknik har sjösatts på snabb basis, exempelvis för att spåra och förutse smittspridning via data från sociala medier. Artificiell intelligens identifierade exempelvis virusets spridning före WHO. Plattformsföretagens enorma mängder realtidsdata gör att de kan fånga fenomen på snabbare basis än någon annan. En stor flora av appar och liknande verktyg har utvecklats, exempelvis som ”burrar”

när vi kommer för nära varandra. Den som uppdaterar sin Iphone- eller Androidtelefon får nu en inbyggd mjukvara för smittspårning.

Synen på att ta stöd i data och teknik för att hindra smittspridning har skiljt fundamentalt mellan olika länder. Enskilda länder, exempelvis Singapore och Taiwan har till stor del byggt sin strategi på teknologier. I Norden har Finland stuckit ut som det land som tagit hjälp av tekniken.

En möjlig skiftning i synen på integritet kopplat till data kan anas. Kan data delning komma utgöra en ny del av nytt samhällskontrakt, där myndigheter får insyn för att spåra smittor? Mycket talar för en intensifierad legal och etisk diskussion om delning av individuell data för det gemensamma bästa. Troligtvis blir människor mer intresserade av att dela med sig av personlig data för att få ökad trygghet.

I skymundan av pandemin kan konstateras att fler organisationer än någonsin publicerar öppna data i Sverige, och att artificiell intelligens börjar att leta sig in i den offentliga hälso- och sjukvården, exempelvis som stöd för diagnoser med mera.

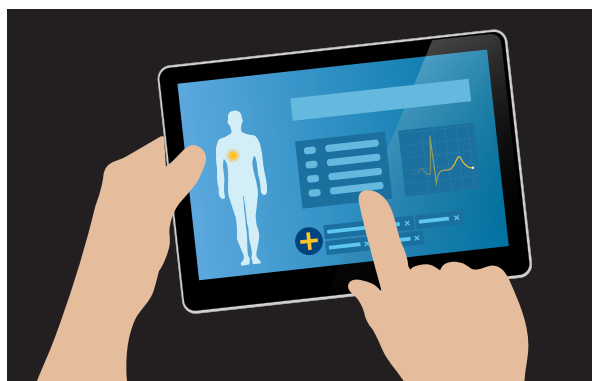
Frågeställningar:

- Digital underliggande infrastruktur ökar i betydelse?
- Större laglig rätt att samla biologisk data och annan data om invånare?
- Större villighet att dela med oss av olika typer av personliga uppgifter?
- Förbättrade möjligheter att arbeta databaserat, proaktivt och sömlöst?

Vart kan vi rikta blicken?

- Estlands e-hälsa system
- De globala plattformsföretagen
- Region Halland (Artificiell intelligens)
- Google analytics

	Förstärkning/ försvagning under pandemin	Säker/osäker kommande 12 mån
Health tech-språnget	↑	Säker

En global kraftsamling har pågått för att utveckla vaccin. En lättnadens suck drogs när Pfizer den 9 november presenterade ett vaccin med skydd mot viruset. Det som vanligen tar år av dedikerat arbete hade nu åstadkommit på bara några månader.

Under pandemin har den digitala vården för många varit det enda alternativet och e-hälsa har utvecklats mycket snabbt. Antalet digitala vårdmöten har ökat kraftigt och digitala verktyg för anamnesupptagning och triagering införts av allt fler. Rådgivning online har förstärkts och självskattningstjänster och chattbotar lanserats. Egenmonitorering av kroniska sjukdomar har accelererat. Nya patientgrupper, exempelvis äldre personer och personer med kroniska sjukdomar, har kommit igång och nyttjar tekniken. Förtroendet för digitala vårdbesök är dock fortsatt lågt visar siffror från Sveriges Kommuner och Regioner.

De ökade mängderna patientdata som genereras skapar möjligheter för mer individualiserad medicin. Liksom hos regionerna har de privata digitala vårdtjänsterna växt snabbt under pandemin. Här kan också noteras att de privata aktörerna etablerar sig fysiskt och bygger egna ekosystem tillsammans med apotek och logistikpartners för sömlösa digitala patientresor.

Frågeställningar:

- Bestående genombrott för den digitala mottagningen och egenmonitorering?
- Kultur/statusförskjutning att arbeta med digital vård?
- Amazon och liknande börjar intressera sig för hälso- och sjukvård?
- Ökad förväntan om digitalisering och personaliserad vård?

Vart kan vi rikta blicken?

- Online-vårdtjänster, exempelvis Mercy Virtual
- Globala plattformsföretag

	Förstärkning/ försvagning under pandemin	Säker/osäker kommande 12 mån
Life on demand	↑	Säker

En påtaglig del av de aktiviteter vi innan pandemin gjorde utanför hemmet har flyttat in i vardagsrummen. Mycket har blivit bekvämare, mindre tidskonsumerande och kanske också mer ekonomiskt. Därför talar mycket för att vi vill ha kvar många av de nya möjligheter som pandemin låtit oss

smaka på. Den stora revolutionen är troligtvis inte all ny teknologianvändning, utan de nya idéer, tankemodeller och preferenser som växt fram.

Under den tid som har spenderats hemma har många förvärvat nya färdigheter hur man agerar online. Bekvämlighet med levereras till dörren har blivit en normalitet. Leveranstiderna sjunker hela tiden. Många har för första gången konsumerat sjukvård online, antingen hos regioner eller privata digitala vårdtjänster. Konsumenttänkandet slår igenom och vi gör allt mer i våra mobiler. Många organisationer brottas nu med hur affärsmodellen och arbetssätt ska svara upp mot nya vanor, värderingar och preferenser.

Utvecklingen med obemannade tjänster och mot att göra själv har också förstärks och sprider sig nu snabbt till allt fler branscher.

Frågeställningar:

- Ökande förväntningar på service och digitala tjänster?
- Närhet och tillgänglighet behöver mätas på nya sätt?
- Hemmet den nya centralpunkten för leveranser av tjänster?
- Marknadsinstitutioner flyttar fram positioner, Google med mera?

Vart kan vi rikta blicken?

- Värderingsstudier, exempelvis Sverigestudien
- Plattformföretagens sätt att leverera tjänster

	Förstärkning/ försvagning under pandemin	Säker/osäker kommande 12 mån
Regionalt reducerade ramar	↑	Osäker

Sverige uppmärksammades under pandemins inledande faser för att myndigheter och tjänstemannaexperter tog en dominerande roll. Under senare faser har det emellertid varit tydligt att politiken åtminstone delvis tagit tillbaka taktpinnen.

Makt har förskjutits från marknaden mot staten och den stora starka staten har fått en större acceptans. Längre stod Sverige utan en särskild pandemilagstiftning, vilket i många fall skapade ologiska och svårmotiverade effekter. När pandemilagen väl klubbades innebar den en unik maktörflyttning från riksdagen till regeringen. Att staten i krisituationer upplever att kontrollen måste tas tillbaka är vanligt – den typen av handlande dyker ofta upp i samband med kriser.

Staten har under pandemin betalat ut extra statsbidrag som saknar motstycke, dels för att stötta regioner/kommuner, dels för att själv framstå som slagkraftig.

I det offentliga samtalet och mediala debatten har regioner och kommuner varit utsatt för press ”någon annan måste ta över” har varit ett genomgående tema. Men pandemin har också varit en positiv motor och drivit på nya samverkansformer och arbetsätt, samt överbryggat över organisationsgränser som troligen inte varit möjliga utan krisen.

Frågeställningar:

- Centralisering av samhällskritiska funktioner, hälso- och sjukvård, läkemedel med mera?
- Vidgat utrymme för speciallagstiftning?
- Hur länge går vi med på långtgående inskränkningar av demokratin? (Mötesfriheten, näringsfriheten med mera.)

Vart kan vi rikta blicken?

- Politiska ompositioneringar
- Statliga utredningar
- Utveckling statsbidrag

	Förstärkning/ försvagning under pandemin	Säker/osäker kommande 12 mån
Arbetsmarknad i snabb transformation	↑	Säker

För många har arbetsdagen under det sista året sett annorlunda ut, och vi har omdefinierat vad en arbetsplats egentligen är. De flesta är positiva till distansarbete, även om det sociala samspelet saknas. Så här en bit in i pandemin ser vi tydligare fördelar/nackdelar. Kulturella och teknologiska barriärer har brutits ned och satt igång ett strukturellt skifte mot ett uppluckrat och mer individualiserat arbetsliv. Vad blir kvar? Och vad vill vi ha kvar? Följdefekterna är svåröverblickbara; lokaler, ledarskap, självledarskap, nya kunskaper och kompetenser. Stora skillnader finns kring hur arbetstagare respektive arbetsgivare upplever pandemin.

World Economic Forum bedömer att hälften av alla yrkesverksamma behöver signifikant bygga på nuvarande kunskaper eller lära sig helt nya saker. Och vad avgör för att vara en attraktiv arbetsgivare i framtiden? Om hemmet blir centralpunkten för arbete ändras förutsättningar i grunden. Hur behålls kultur och vad krävs för att upprätthålla trycket i verksamheten på distans? Vad händer med kontoren? Tillvaron kan bli lika omstöpt som i hemmiljön – blir kontoret en renodlad mötesplats? I de större städerna finns tydliga tecken på trendbrott – organisationer krymper nu sina kontor.

Distansmöjligheten öppnar upp för rekryteringar som inte varit tillgängliga på grund av geografiska avstånd. Frågorna är många. När accepteras en sökande från Umeå, som inte har för avsikt att flytta till Örebro? Och vad innebär pandemin för status och attraktionskraft för att arbeta inom vården? På kort sikt har avsevärt fler sökt till sjukvårdsutbildningar.

Orosmoln saknas inte. På kort till medellång sikt förväntas pandemin och hanteringen av den leda till lågkonjunktur, ökad arbetslöshet, och svårigheter för unga och utlandsfödda. Möjligheter till distansarbete har också visat sig följa etablerade socioekonomiska mönster.

Frågeställningar:

- Nya kompetenser i fokus, självledning, digitalt mötesbeteende, leda på distans?
- Polarisering. De som kan jobba hemma – de som inte kan jobba hemma?
- Möjlighet att rekrytera över en större geografi, men också risk att vice versa tappa personal?
- Var är vi mest produktiva och vilket slags värdeskapande sker bäst på kontoret/hemma?
- Hur effektiviseras lokalanvändning utan att riskera otrygghet i arbetsmiljön?
- Mer hemarbete innebär mindre lokalkostnader, men också ett ökat behov att investera i företagskulturen?

Vart kan vi rikta blicken?

- Storstädernas kontorsmarknader
- Ungdomsbarometern
- Arbetsförmedlingens vecko-/månadsstatistik
- Statistik användning; Skype, Teams, Zoom med mera
- Antal sökande till sjukvårdsutbildningar

	Förstärkning/ försvagning under pandemin	Säker/osäker kommande 12 mån
Ett förändrat medielandskap	↔	Osäker

Pandemins första fas kännetecknades av medial konsensus och media som tog större samhällsansvar. Under de senare faserna har alltmer en återgång skett till den traditionella och konflikt drivna medielogiken, som är driven mer av felfinneri än sanningsökande.

Traditionell media har fått en renässans och fakta och fördjupande journalistik ett uppsving, och även på sociala medier har noterats större efterfrågan på fakta. Men bilden är tudelad, komplicerad och snabb rörlig. Konspirationssajter har många gånger haft mer söktryck/spridning än vetenskapligt innehåll från etablerade källor. Pandemin har initierat en infodemi – desinformation och konspirationsteorier florerar och frodas. Trenden med att invånarnas verklighetsuppfattning glider isär kan i vissa stycken accelererat – alla är experter, eller anser sig vara experter.

Den vetenskapliga diskussionen har många gånger flyttats från akademien och förts i realtid i media – med full insyn för allt och alla. Preliminära och ofärdiga studier/resultat som skulle behövt ytterligare bearbetning har kommit i händelsernas centrum med påföljande förvirring och ryktes-spridning. Källkritiken har inte hunnits med och mediediskussionen har koncentrerat sig på enskilda händelser istället för mönster eller den större bilden.

Frågeställningar:

- Sjukvården får en annan tyngd i den mediala debatten permanent? En möjlighet till ompositionering?
- Blame-game. Vem får bära ansvaret när berättelsen om pandemin skrivs?
- Ökande sug efter fakta eller ytterligare ifrågasättande av fakta, eller bäggedera?
- Vem kan man lita på? Kommunikation som har som huvudsyfte att skapa förtroende på olika sätt ökar i betydelse?

Vart kan vi rikta blicken?

- Svenskarna och Internet
- Statistik sociala medier

	Förstärkning/ försvagning under pandemin	Säker/osäker kommande 12 mån
Jaget och laget – värderingar som ritar om kartan	↑	Osäker

Historien visar att synen på vad som är viktigt hastigt kan ändra sig i samband med ett krisförlopp. Pandemin kan liknas vid ett socialt experiment som troligtvis pågått tillräckligt länge för att nya tankar och uppfattningar ska slå rot. Fenomen som tidigare varit avgränsade till mindre grupper har nu många gånger anammats av stora delar av befolkningen.

Livsmönster ifrågasätts och nya normer har etablerats för hur vi ska bete oss gentemot varandra. Pandemin har gjort oss misstänksamma mot varandra – vi lever med känslan av att andra kan vara ett potentiellt hot. Vi träffar inte så

mycket människor och den sociala kompetensen blir sämre när vi lever i skilda världar. Den mentala bubblan har nu också blivit fysisk.

Pandemin är en osynlig och ovanlig sjukdom eftersom den berör allt och alla, och vi hanterar den bäst ensamma. I ensamhet blir ofta små saker stora. Undersökningar som genomförts visar att det inte finns någon universell känsla – utan många unika känslor och därmed fler beteenden att förhålla sig till. Oro styrs mycket av möjligheter till isolering, och om du tillhör riskgrupp. Icke riskgruppers oro är inte viruset i första hand utan framtiden, jobbet och livet i stort.

Självintresse och normer interagerar, en vanlig tankemodell är att ”om andra gör sitt så gör jag mitt”. Att komma sjuk till jobbet har etablerats som det ”nya röka inomhus”, och du uppfattas inte som en god samhällsmedborgare om du inte vaccinerar dig. Självförsörjning (prepping), sparsamhet och nya tankar om värde – att göra själv och bara köpa det som behövs har etablerats i vidare kretsar. Ungas grundsyn på samhället har förändrats, känslan av att behöva klara sig själv och se om sitt eget hus har ökat. Är det bra eller dåligt? Det vet vi först när vi fått lite distans.

Frågeställningar:

- Större ängslan i det sociala samspelet – hur får vi tillbaka de målgrupper vi tappat under pandemin?
- Ett mer diversifierat samhälle med fler tankar kring vad som är livskvalité?
- Ökat socialt tryck på hur du ska bete dig som människa?
- Minskad individualism och ökad auktoritetsbundenhet?

Vart kan vi rikta blicken?

- Värderingsstudier
- Telia crowd insights

	Förstärkning/ försvagning under pandemin	Säker/osäker kommande 12 mån
Det postantibiotiska samhället	↓	Osäker

Pandemin har gjort oss medvetna om behovet av minskad densitet. Vi undviker hissar, delade utrymmen och gemensamhetsytor. Statistiken visar att läkare har skrivit ut betydligt mindre antibiotika under 2020 och på många håll nås målen för att hindra utvecklingen av resistens. Den minskade antibiotikaanvändningen har inte lett till fler allvarliga infektioner enligt Folkhälsomyndigheten. Den troliga förklaringen är att social distansering och förbättrad hygien fungerar bra även för ”vanliga sjukdomar”.

Alla kan eller vill inte arbeta från hemmet. Den nya medvetenheten om smittor och smittspridning har fått följd-effekter på hur vi planerar våra samhällen och utformar fastigheter. Fastighetsbranschen har börjat coronaanpassa nya projekt, exempelvis genom att skapa möjligheter för avskärmning.

Frågeställningar:

- Hygienlyftet består, trendbrott för antibiotikaförskrivning?
- Växande krav på att fastigheter/arbetsplatser/offentliga miljöer utformas på ett smittsäkert sätt?

Vart kan vi rikta blicken?

- Förskrivning antibiotika
- Kortidssjukfrånvaro
- Nya fastighetsprojekt

	Förstärkning/ försvagning under pandemin	Säker/osäker kommande 12 mån
Ny politisk spelplan	↔	Osäker

Under pandemins första faser fanns ingen politisering i Sverige på samma sätt som i andra länder, beroende på Folkhälsomyndighetens dominerande roll. En tydlig förskjutning i kunskapsauktoritet etablerades snabbt – efterfrågan på fakta istället för åsikter. Virusets tog debatten till forskares och experters domäner. Under senare faser har emellertid Folkhälsomyndigheten blivit ifrågasatt och den

politiska borgfreden och ersatts med diskussion om vem som bär skulden. Politiken har under senare faser också klivit fram och ibland fattat beslut stick i stäv mot medicinska professionens hållning.

Sjukvården har hamnat i centrum för den politiska diskussionen och debatten. Den svenska modellen har debatterats flitigt nationellt och internationellt. Skam- och skuldbeläggning och pekpinningar har många gånger fått stå i centrum. Vad är rätt och vad är fel? Även om det våren 2021 ser ut som att den mesta akuta fasen av pandemin är över är inte det sista kapitlet inte skrivet, och det sista ordet är inte sagt. Många frågor är alltjämt öppna. Vilken berättelse kommer att dominera om pandemins utveckling när den mesta akuta fasen är över? Kommer det politiska landskapet förändras och gamla allianser ersätts av nya? Kommer befintliga åsiktskorridorer brytas ned och ersättas av nya? Vad händer med tilliten till stat/myndigheter/regioner mm om den ”svenska vägen” visat sig vara fel?

Frågeställningar:

- Vården i fokus, hierarkier ritas om? Mer resurser till vården långsiktigt?
- Ökande hat och hot – vem vill stå i centrum och ta ansvar?
- Kriser aktualiserar samhällskontraktet – omförhandling kring vad vi kan lova varandra?
- Ökad polarisering och populism – politiska ytterkanter och auktoritära värderingar stärks?
- Myndigheter/regioner som agerat i stormens öga får starkare roller och mer förtroende eller faller hjälteglorian när allt bedarrat?

Vart kan vi rikta blicken?

- Opinionsinstitutet
- Politiska förflyttningar

	Förstärkning/ försvagning under pandemin	Säker/osäker kommande 12 mån
Från resa till mobilitet	↑	Säker

Pandemin har medfört en radikal omställning av resvanor och transportmönster. Mikromobilitet i form av cykel och gång har ökat, liksom ensamtransporter med bil, parallellt har kollektivtrafikens andel avsevärt minskat. Vardagsresandet har bytts mot distansarbete och webbmöten, och långväga resande mot hemester eller svemester. Samtidigt finns stora regionala/lokala skillnader med en avsevärt mindre påverkan på arbetsmarknader med en hög grad av platsberoende arbetstillfällen. Resandet på fritiden och utomlandsresande har minskat i ännu större grad än resandet kopplat till arbete.

Transportflöden har flyttas om, stryps, ökat och minskat, och förutsättningarna har i grunden förändrats för många branscher. Förflyttning från fysisk handel till online har fått mycket stora följd effekter. Hemleverans har på kort tid blivit en ny normalitet.

Tillhör affärsresandet det förflutna? Den digitala tekniken har många gånger visat sig vara en god ersättare. Många har ställt om till digitala möten, workshops och evenemang – ofta med bra resultat. I kombination med ekonomiska effekter, hållbarhets – och tidsvinster talar mycket för bestående förändring. Det som har setts som svårt och omöjligt har faktiskt visat sig vara möjligt.

Vad händer framåt? Den växande befolkningen är den huvudsakliga drivaren bakom transportefterfrågan, därutöver är pandemin effekter, den samlade teknikutvecklingen och digitaliseringen centrala faktorer. Hur blir våra arbetsresor bortom pandemin? Det är svårt att sja om, men mycket talar för att många kommer arbeta hemifrån delar av arbetsveckan. I kölvattnet följer troligen en förändrad ekonomisk geografi med ändrade boendemönster och färre arbetsresor.

Frågeställningar:

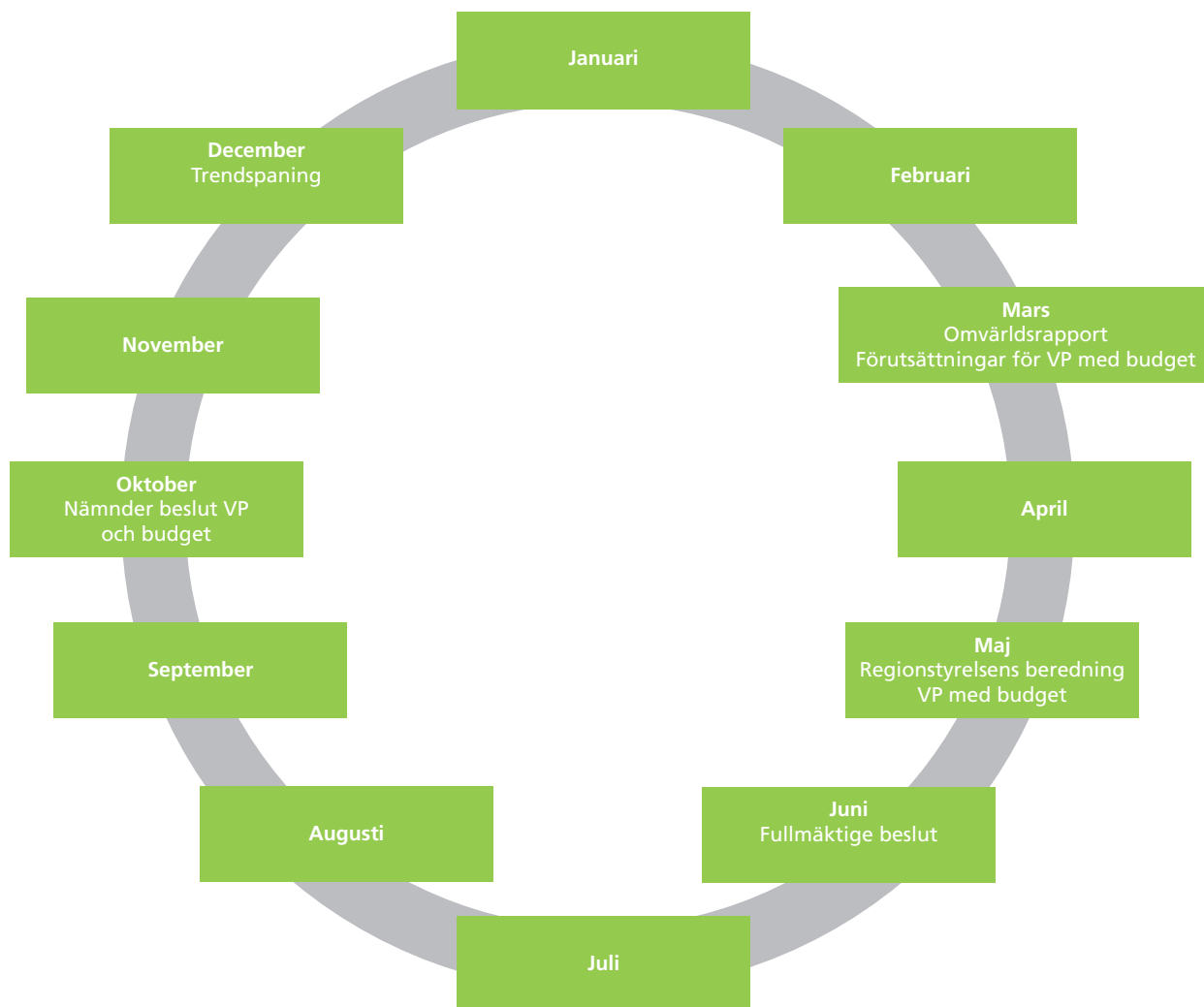
- Efterfrågan på resande minskar permanent på grund av ökande distansarbete?
- Individuellt resande blir en norm – färre nyttjar kollektivtrafiken vilket leder till färre turer som gör att ännu fler väljer bort kollektivtrafiken?
- Lever vi livet mer lokalt även i framtiden?
- Vi har upptäckt att digitala möten funkar. Slutet för tjänsteresor över dagen?

Vart kan vi rikta blicken?

- Telia crowd insights
- Fastighetspriser
- Kollektivtrafikbarometern

4. Omvärldsarbete roll, metod och koppling till verksamhetsplanering

Koppling till verksamhetsplanering

Utan spaning ingen aning

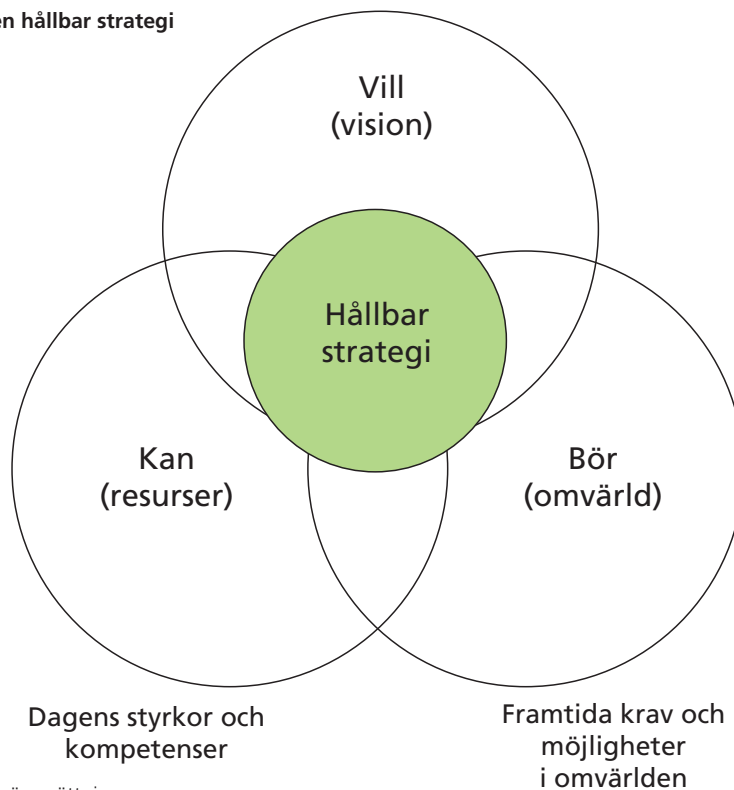
Det går inte alltid att på förhand skilja en långsiktig trend från en tillfällig fluga. De trender, händelser eller svaga signaler som lyfts fram i rapporten är därför inget facit på hur framtiden blir – det handlar snarare om att släppa taget om det linjära framtidstänkandet.

Omvärldsarbete handlar inte om att förutse framtiden. Det handlar om att försöka se fram i tiden, med all den osäkerhet och brist på evidens som en sådan process har. Men att inte försöka se ”runt hörnet” innebär att vi står inför ännu

större osäkerheter och beroende av att fatta beslut på magkänsla, intuition eller rubriker i tidningarna. Det är i processen med att identifiera relevanta trender, händelser och svaga signaler som vi skapar en plattform för agerande i förhållande till omvärlden.

Genom att koppla samman omvärldens förändringstryck med visionen och organisationens resurser skapas ett helhetsperspektiv för diskussionen om hur Region Örebro län kan utveckla hållbara strategier och fatta beslut om olika utvecklingsinsatser. (se figuren nedan).

Figur: Komponenter i en hållbar strategi

Källa: Kairos Future, egen översättning

Metod

Metoden i denna rapport är vedertagna evidensbaserade metoder, samt tillit till den kunskap som finns i den egna organisationen. Omvärldsanalysens förspåring uppstår oftast i mötet mellan omvärldssignaler och de medarbetare i den egna organisationen som kan verksamhetens unika förutsättningar. Spaningar efter trender och tidiga signaler har genomförts under två tillfällen 2020 (maj och december) med en arbetsgrupp bestående av ett tiotal medarbetare från olika delar av Region Örebro läns organisation. En spaning

(i Sveriges Kommuner och Regioners regi) som genomfördes gemensamt av regioner och kommuner i februari 2021 utgör också underlag.

Genom att många deltar tillförs olika omvärldsperspektiv och risken för subjektivitet i analysen minimeras. Rapporten har sammanställts av funktion Omvärld i regiondirektörens stab. De fakta och påståenden som framförs är i allt väsentligt hämtade från de workshops som genomförts, samt de källor som anges i källförteckningen.

5. Megatrender, trender, tidiga signaler och händelser

I omvärldsrapporten finns skeenden av olika karaktär – megatrender, trender, tidiga signaler och händelser.

Vad är en megatrend?

Megatrender är de stora kraftiga förändringar som påverkar oss alla, antingen vi vill det eller inte. De har en djupgående påverkan i alla delar av samhället – näringsliv, politik, kultur, ekonomi och inte minst enskilda medborgare. De har en global räckvidd och en tidshorisont på upp till 15–20 år. Ingen enskild organisation eller stat kan styra megatrenderna. Man kan tala om en underliggande kraft som driver på andra trender. Genom insikt i megatrender skapas förståelse för vad som formar världen och vad som håller på att hända – drivkrafterna visar vägen till svaren.

Trend

En trend är något som sker nu, den har en riktning och den är observerbar på flera ställen, samt har en viss uthållighet. Den är mer avgränsad till sin natur än megatrenden och påverkar snarare delar av samhället. Den kan ofta kopplas till en eller flera av megatrenderna. Exempelvis kan megatrenden digitalisering sägas vara en viktig drivare av trenden ”det förändrade medielandskapet” och ”health tech-språnget”.

Tidiga (svaga) signaler

I omvärldsspaningen ser man ibland saker eller fenomen som avviker eller ser ut att kunna förändra förutsättningarna i framtiden. Osäkerheten är dock stor och fenomenet kan ännu inte definieras som en utvecklad trend, utan kräver viss tid att mogna fram. En ”svag signal” är således ett förstadium till förändringar som kan sätta igång ett utvecklingsförlopp som kan bli betydande i framtiden som förstorad, eller i kombination med andra förändringar som start på en trend (eller inte, det vet vi inte ännu).

Ibland är det något genuint nytt eller en ny sida av något existerande. Svaga signaler är som regel svåra att upptäcka eftersom de är oväntade för den som tolkar, och utmanar antagandena om framtiden.

Händelser

Händelser är enstaka beslut eller förändringar som radikalt ändrar förutsättningarna, exempelvis öppnandet av Öresundsbron eller upptäckten av penicillin.

6. Källor och artiklar

https://entryscale.com/sv/2021/01/2020-blev-ett-framgangs-ar-for-oppna-data-nu-ar-det-dags-att-ta-nasta-steg/?utm_medium=email&utm_source=sharpspring&sslid=M7U0sTQ2sTS1NDQwBwA&sseid=MzI0N-zAyMTIwNQAA&jobid=9b0e9bca-400c-4f24-b5b1-3d3d-14c60c55

<https://via.tt.se/data/attachments/00381/079e8c66-9f19-41ea-816a-f1929a1b0fd1.pdf>

<https://via.tt.se/data/attachments/00856/ca5d3918-64ee-470a-9d7f-2102e3db52be.pdf>

<https://www.mypaper.se/html5/customer/45/12963/?page=36>

<https://www.nasdaq.com/articles/idc%3A-wearables-market-to-approach-400-million-units-this-year-2020-09-29>

<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/statistiknyhet/befolkningsstatistik-forsta-halvaret-2020/>

<https://www.dagensmedicin.se/specialistomraden/infektion/overdodligheten-2020-tyder-pa-lagre-dodstal-i-covid-19/>

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/p/paverkar-covid-19-pandemin-befolkningens-psykiska-halsa/?pub=78907>

<https://youngov.se/>

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-12-7119.pdf>

<https://illvet.se/om-illustrerad-vetenskap/2020-aaret-som-gick-i-vetenskapens-varld>

<https://www.aftonbladet.se/kultur/a/PRPWX6/jimmie-akesson-har-ratt-om-facebook>

https://www.kantarsifo.se/sites/default/files/reports/documents/kantar_sifo_allmanhetens_tillit_tankar_och_beteende_under_coronakrisen_15_jan_2021.pdf

<https://www.weforum.org/agenda/2020/10/more-than-half-of-working-adults-fear-for-their-jobs/>

<https://www.gp.se/ledare/politikerna-missforstar-vad-forskningen-kan-bidra-med-1.38942755>

<https://www.resume.se/alla-nyheter/opinion/du-slarvarmer-med-handtvatten-an-du-tror/>

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/svt-nyheter-granskar-svenskar-med-utlandsk-bakgrund-hardast-drabbade-av-covid-19>

<https://www.di.se/nyheter/jag-behover-bli-mer-lattsam-lanserade-sjalvhjalsapp/>

<https://trendomvarld.helsingborg.se/coronavirus-set-och-covid-19/>

<https://trendwatching.com/>

<https://www.aktuellhallbarhet.se/miljo/klimat/earth-overshoot-day-intraffar-tre-veckor-senare-pa-grund-av-coronapandemin/>

Bilaga

Region Örebro läns bedömning av trenders påverkan 2020, innan pandemin bröt ut

Region Örebro läns trendkarta 2020

	Hög påverkan/Mindre brådskande.	Hög påverkan/Brådskande.
Hög påverkan	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsmarknad i snabb transformation • Ett förändrat medielandskapet • Jaget och laget – värderingar som ritar om kartan • Det postantibiotiska samhället 	<ul style="list-style-type: none"> • Ökande tempo och komplexitet – den ekonomiska logiken förändras • Förändrat sjukdomspanorama • Hälsan i centrum • Dina och mina data – den nya oljan • Health tech – språnget • ”Life on demand” • Reducerade regionala ramar • Förändrat säkerhetsparadigm – inbromsande tillit
	Lägre påverkan/Mindre brådskande.	Lägre påverkan/Brådskande.
Lägre påverkan		<ul style="list-style-type: none"> • Ny politisk spelplan • Från resa till mobilitet
	Mindre brådskande	Brådskande

Analys

I analysen bedöms trenderna utifrån två aspekter – **påverkan och tempo**.

- 1 Hur starkt påverkar trenden verksamhet och strategier? Är det en stor och helt avgörande påverkan eller är den av mer begränsad omfattning?
- 2 Med vilket tempo kan vi förvänta oss att trenden påverkar oss? Är det riktigt bråttom eller kan vi avvakta och följa vad som händer ett tag till?

Fokus på kort sikt ligger på de trender som bedöms vara brådskande och ha en stor påverkan på våra strategier/verksamhet (de rödmarkerade i figuren). Ett aktivt förhållningssätt till dessa behöver skapas redan kommande år. Genom att formulera strategiska vägvalsfrågor försöker vi ge hjälp på vägen att identifiera relevanta hävstångspunkter för organisationen i förhållande till den aktuella trenden.

Figur: Påverkan och tidshorisont för redovisade trender

Hög påverkan	Den information som har hög påverkan på våra strategier och bedöms som mindre brådskande bör vi agera på under de kommande två till tre åren.	Den information som har hög påverkan på våra strategier och bedöms som brådskande bör vi agera på under nästa år.
Lägre påverkan	Den information som har lägre påverkan på våra strategier och bedöms som mindre brådskande bör vi agera på som i dag och följa utvecklingen de kommande åren.	Den information som har lägre påverkan på våra strategier men bedöms som brådskande bör vi agera på som i dag men ha ett extra fokus på de kommande två åren.
	Mindre brådskande	Brådskande

Källa: Region Skåne, egen bearbetning

Region Örebro län
Besöksadress: Eklundavägen 2, Örebro
Postadress: Box 1613, 701 16 Örebro
Tel: 019-602 10 00
E-post: regionen@regionorebrolan.se
www.regionorebrolan.se

1607 (1607)

Region Örebro län